

Компанії, які будуть дотримуватись принципів корпоративної соціальної відповідальності в скрутні періоди свого розвитку, зможуть зберегти довіру клієнтів і громадськості, що позитивно відобразатиметься на довірі споживачів до їх брендів. Наприклад, ті фінансові заклади, які не припинять обслуговувати своїх сучасних клієнтів, без обґрунтованого підвищення кредитних ставок і вчасно повертатимуть грошові кошти іншим, у перспективному періоді зможуть залучити на свій бік частину клієнтів тих банків, які своїми діями втратили довіру у населення.

Саме такі підходи можуть забезпечувати реалізацію найбільш оптимістичного сценарію до формування соціальної відповідальності бізнесу і підприємництва українських компаній, сприятимуть можливості довгострокового стійкого розвитку як бізнесу, так і суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Правила ответственности / Контракты. — 2009. — № 16. — С. 17 — 20.

2. *Сіленко А.* Соціальна політика та її пріоритети у перехідному суспільстві. // *Людина і політика.* — 2003. — № 1. — С. 118 — 128.

А. М. Гриненко, канд. екон. наук, проф.,
кафедра управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ЯК НЕГАТИВ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Соціальна нерівність, як відомо, формується на економічній основі, але проектується і в інші сфери громадського життя, у тому числі й у політику, проявляючись у нерівному, різному ступені участі громадян у вирішенні загальних справ і у використанні владних ресурсів держави тощо.

Можна назвати чотири основні негативні фактори впливу соціальної нерівності на суспільно-політичну сферу.

По-перше, поляризація суспільства: на одному полюсі політики концентруються апатія і пасивність, а на іншому — праг-

нення монополізувати і закрити для громадськості сферу прийняття політичних рішень.

По-друге, соціальна нерівність маргіналізує знедолені прошарки, підштовхуючи їх до нелегітимних форм протесту. Позбавлені можливості відстоювати і захищати свої інтереси в публічній сфері вони стають соціальною базою конфліктогенності і політичного екстремізму.

По-третє, соціальна нерівність культивує в суспільстві атмосферу, що підриває підвалини соціальної справедливості і загального блага; руйнуються моральні основи суспільного єднання. У остовів системи накопичується комплекс приниженості, а на політичному Олімпі — комплекс вседозволеності.

По-четверте, високий рівень нерівності підриває соціальний капітал суспільства, тобто суспільний ресурс взаємної довіри і взаємодопомоги, що підтримує в соціумі солідарні зв'язки і взаємодії.

Зіставлення даних про розподіл доходів з показниками довіри дозволяє встановити свого роду закономірність: *«чим сильніша та більша диференціація в доходах, тим слабкіша взаємна довіра в суспільстві і навпаки»*.

Висновок очевидний: надмірна диференціація доходів і ріст соціальної нерівності підсилюють владні позиції багатой меншості і створює бар'єри для участі більшості в суспільно-політичному житті, а це суперечить демократії і сприяє розвитку авторитарних тенденцій. Тому демократична практика виробляє механізми регулювання соціальної нерівності в соціальній державі через бюджетний перерозподіл національного доходу на користь незаможних і соціально знедолених, створюючи різного роду соціальні фонди, у системі влади і громадянського суспільства.

Реагуючи на виклики, з якими зіштовхнулася цивілізована демократія в глобалізованому світі, західна суспільно-політична думка шукає способи мінімізації соціальної нерівності і її соціально-політичних проявів.

Серед індикаторів демократії одне з пріоритетних місць займає «міра рівності», що характеризують ряд показників статистичного характеру. І одним із таких статистичних показників, що характеризує розподіл нерівності населення за доходами, є децильний коефіцієнт, показник, відповідно якого здійснюється ранжируванням доходів на десять рівних частин і співвідносяться доходи 10 % багатих прошарків населення до 10 % бідних шарів населення. У розвинутих країнах світу співвідношення доходів

багатих і бідних прошарків населення не перевищує 6:1 чи 8:1. Це помірна модель полярності доходів [1, с. 500].

Крім цієї моделі, можна назвати й інші, наприклад, помірно-полярна модель, для якої характерна середня децильна диференціація 10—15:1. Ця модель мала місце в індустріальних суспільствах першої половини ХХ ст., а нині зберігається в більшості країн, що розвиваються.

Як модель з надмірною диференціацією за доходами, можна назвати надмірнополярну — це модель соціальної експлуатації нечисленною групою надбагатих переважної частини бідних і жебраків і вона характерна для доіндустріальних суспільств і першої фази індустріального розвитку. Для таких суспільств рівень диференціації доходів між крайніми децильними групами (співвідношення доходів 10 % найбагатших і бідних) складає не менше як 20—30:1. Таке співвідношення прийнято вважати потенційно соціально-вибухонебезпечним. І воно, на жаль, має місце в сучасній Україні.

Існує і ще також неринкова егалітарна модель, яка виникла як реакція у відповідь на надполярну диференціацію доходів. Ця модель існувала в колишніх соціалістичних країнах, у дореформеному Китаї, а зараз існує на Кубі й у КНДР (Північній Кореї). Вона не сприяла ефективному економічному росту за нормальних умов, проте, в критичних для суспільства умовах, за потреби в тотальній мобілізації ресурсів, була ефективною. Для цієї моделі в цілому характерний невисокий, примусовий рівень диференціації доходів — до 4:1.

Слід зазначити, що масштаби перерозподільчих процесів у різних країнах неоднакові, але, по загальному визнанню, вони особливо значні у Швеції, де показник децильності складає 4:1 [5, с. 109]. Такі масштаби перерозподілу, на думку шведських економістів, особливо після сплати податків багато в чому сприяють зниженню динамічності ринку праці [5, с. 109].

Тому, соціальна політика держави в ринковому господарстві повинна бути дуже тонким інструментом, з одного боку, вона покликана сприяти соціальній стабільності і пом'якшенню соціальної напруженості, а з другого боку, — не повинна підривати стимулів підприємництва і високоефективної праці за наймом.

В українському суспільстві в 90-ті роки відбулося обвальне руйнування відносин власності і ніким не регульованої хижачької приватизації державного майна і загальнонаціональних природних ресурсів. Радикально ліберальні реформи відкрили всі шлюзи для нічим не обмеженого росту соціальної нерівності.

Диференціація доходів у суспільстві досягла шокуючих розмірів. Коефіцієнт доцільності доходів (10 % найбільш і 10 % найменш забезпечених) зріс із 4—5 у 1991 р. до більш ніж 35—40 у 2010 р. [3. с. 70]. Україна по цьому показнику впритул наблизилася до країн, що розвиваються, утративши при цьому значну частину соціального капіталу і соціальної згуртованості.

Серед заходів найближчої перспективи, що здатні, на нашу думку, зупинити прогресуючий ріст надмірної диференціації за доходами і поглибленням соціальної нерівності і, принаймні, амортизувати їхні негативні соціально — політичні наслідки можуть бути:

1) принципова корекція політики доходів — перенесення основних акцентів соціальної політики насамперед на працюючу частину населення;

2) у політиці доходів не повинно бути місця для реанімації зрівнялівки. Переборювати сформовані диспропорції потрібно не штучним обмеженням верхньої планки доходів заможних прошарків населення, а навпаки — їх легалізацією і виведенням з тіні, розширенням прошарку приватних власників (у т. ч. землі), що активно займаються підприємництвом;

3) сфера державного впливу повинна охоплювати, крім забезпечення мінімальних соціальних гарантій в оплаті праці, але і регулювання заробітної плати в бюджетній сфері, також і тарифне регулювання через механізм соціального партнерства, удосконалення системи соціальних податків і внесків;

4) стимулювання людей до володіння приватною власністю і її ефективним захистом — один із принципових пріоритетів політики доходів;

5) зміцнення позицій середнього класу, питома вага якого в майбутньому може скласти не менше 45—50 % від загальної кількості населення, як відзначено в Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2010—2014 р. [2;]. Одночасно повинна скоротитися частка людей, що має доходи, нижче прожиткового мінімуму;

6) у межах удосконалення політики доходів стратегічною задачею держави є поетапне підвищення частини оплати праці в структурі ВВП, що випереджає зростання реальної заробітної плати порівняно з іншими складовими доходів населення;

7) запровадження повномасштабної пенсійної реформи, орієнтація мінімального розміру пенсій на прожитковий мінімум і поетапне впровадження обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування;

8) подолання бідності шляхом реальної реалізації Стратегії основних напрямів політики подолання бідності) [4] (адресність соціальної допомоги, диференціація максимального рівня допомоги для різних категорій населення, посилення адресності соціальних виплат, впровадження моніторингу оцінки ефективності дії інституту адресної допомоги);

9) трансформація системи пільг і допомог, що є на сьогодні дуже розгалуженою, фінансово необґрунтованою і, значною мірою декларативною, непрозорою і соціально несправедливою.

Узагальнюючи все, сказане можна відзначити, що соціальна політика держави в ринковому господарстві повинна бути дуже тонким інструментом, з одного боку, вона покликана сприяти соціальної стабільності і пом'якшенню соціальної напруженості, а з другого боку — повинна мотивувати і стимулювати до підприємництва і високоефективної роботи за наймом.

Розглянуті нами проблеми зачіпають лише поверхневі моменти невирішених і накопичених соціально-економічних протиріч, проте, більш глибоке дослідження запропонованих напрямів і бачень дозволить більш ґрунтовно підійти до формування державних соціально-політичних рішень спрямованих на розрив порочного кола стримуючих стійкий розвиток і суспільний прогрес в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гриненко А. М.* Достижение социального равновесия как важнейшее условие устойчивого социального развития в кн. Инновационное развитие экономики России: институциональная среда: Четвертая Международная конференция; Москва МГУ имени М. В. Ломоносова экономический факультет 20—22 апреля 2011 г. Сборник статей: Т.1. — МГУ имени М. В. Ломоносова; ТЕИС, 2011. — 814 с.

2. *Програма* Комітету з економічних реформ при Президентові України (від 2 червня 2010 р.) на 2010—2014 р. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: (http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform)

3. *Соціалізація* відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку: монографія / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.] ; за наук ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. — К. : КНЕУ. 2010. — 348 с.

4. *Указ* Президента України «Про невідкладні заходи з подолання бідності» від 26 лютого 2010 року № 274/2010. — Урядовий кур'єр, 05.03. 2010 р. С. 2.

5. *Хейне П.* Экономический образ мышления. — М., 1991. — С. 408.